

Michał Krzaczek

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Polska

ORCID: 0009-0008-5970-8296

michalkrzaczek6@gmail.com

Ograniczenia związane z prowadzeniem działalności gospodarczej przez małoletniego

Limitations Related to the Proprietorship by a Minor

ABSTRACT

The article provides a comprehensive analysis of regulations limiting the possibility of conducting proprietorship by a minor, as envisaged in the provisions of the Civil Code, the Code of Civil Procedure, and the Family and Guardianship Code. The author discusses the current legal state, highlights particularly problematic issues related, among others, to unregistered activities and the status of a minor as a shareholder in capital companies. Furthermore, the article describes the direction of legislative changes that will liberalize restrictions on the activity of young entrepreneurs.

Keywords: minor, legal representative, capacity to perform acts in law, proprietorship, enterprise

WPROWADZENIE

Prowadzenie działalności gospodarczej jest nierozzerwalnie związane z podmiotowym kryterium zdolności gospodarczej, tj. zdolności do bycia przedsiębiorcą. Definicja przedsiębiorcy pojawia się w wielu obowiązujących aktach prawnych. Kluczową wydaje się być ta zawarta w art. 43¹ Kodeksu cywilnego (dalej: k.c.)¹, zgodnie z którą przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową. Powyższa definicja nie uzależnia uzyskania statusu przedsiębiorcy z pełną zdolnością do czynności prawnych, którą zgodnie

¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1360 z późn. zm.).

z art. 11 k.c. nabywają osoby pełnoletnie. Oznacza to możliwość prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby niepełnoletnie. Obowiązujące przepisy obwarowują jednak to zagadnienie wieloma ograniczeniami, co jest uzasadnione m.in. potencjalnym wykorzystaniem małoletniego przez osoby nieuczciwe i niewłaściwe praktyki biznesowe. Młodzi przedsiębiorcy, ze względu na swoje niedoświadczenie i brak dostatecznej wiedzy o funkcjonowaniu rynku, mogą się stać łatwym celem dla osób, które wykorzystają je na swoją korzyść. Ograniczenia i przepisy prawne powinny mieć zatem na celu zapobieganie nadużyciom oraz ochronę przed nieuczciwą konkurencją, która może doprowadzić do strat finansowych i negatywnych skutków dla rozwoju przedsiębiorstwa małoletniego. Regulacje związane z omawianym zagadnieniem są zatem niezbędne, aby zapewnić odpowiednią ochronę prawno-finansową młodym przedsiębiorcom oraz zachować równowagę między ich rozwojem zawodowym a prawami, które powinny być chronione w toku ich rozwoju. Aktualne ograniczenia są jednak zbyt daleko posunięte, czego praktycznym skutkiem są znaczne utrudnienia w prowadzeniu przedsiębiorstwa przez małoletniego.

Powyższe tezy zostaną udowodnione przez kompleksowe omówienie przepisów regulujących zagadnienie młodych przedsiębiorców, wskazanie ograniczeń, wybranych kwestii praktycznych oraz analizę kierunku zmian legislacyjnych. Metodami badawczymi zastosowanymi w pracy są metoda dogmatyczno-prawna, polegająca na językowo-logicznej analizie tekstów prawnych oraz metoda teoretyczno-prawna, opierająca się na badaniu teorii poszczególnych instytucji prawnych oraz ich analizie, z wykorzystaniem poglądów prezentowanych w literaturze. Na potrzeby artykułu został on podzielony na wprowadzenie, rozdziały dot. zdolności do czynności prawnych i zdolności gospodarczej, problematyki prowadzenia działalności gospodarczej w jej określonych typach przez osoby małoletnie, wnioski *de lege ferenda* oraz zakończenie.

1. ZDOLNOŚĆ DO CZYNNOŚCI PRAWNYCH A ZDOLNOŚĆ GOSPODARCZA MAŁOLETNIEGO

Przepisy Kodeksu cywilnego wyróżniają pełną zdolność do czynności prawnych, ograniczoną zdolność do czynności prawnych oraz brak zdolności do czynności prawnych. Kryteriami wpływającymi na zdolność prawną są wiek oraz stan umysłowy. Zgodnie z art. 11 k.c., w zw. z art. 10 k.c., pełną zdolność do czynności prawnych posiadają osoby fizyczne, które ukończyły 18. rok życia lub uzyskały pełnoletniość przez zawarcie małżeństwa przed 18. r.ż. Zdolności do czynności prawnych nie mają, zgodnie z treścią art. 12 k.c., osoby, które nie ukończyły lat 13, oraz osoby ubezwłasnowolnione całkowicie. Pomiędzy brakiem zdolności a pełną zdolnością do czynności prawnych jest umiejscowiona ograniczona zdolność do czynności prawnych.

Od strony podmiotowej charakteryzuje ją art. 15 k.c., zgodnie z którym ograniczoną zdolność do czynności prawnych mają osoby małoletnie, które ukończyły 13 lat, oraz osoby ubezwłasnowolnione częściowo, a także na podstawie art. 549 Kodeksu postępowania cywilnego (dalej: k.p.c.)² osoby, w stosunku do których obowiązują postanowienie o ustanowieniu doradcy tymczasowego, wydane przez sąd w trakcie postępowania o ubezwłasnowolnienie³. Czynności dokonywane przez osoby mające ograniczoną zdolność do czynności prawnych należy podzielić na dwie kategorie – wymagające oraz niewymagające zgody przedstawiciela ustawowego. Zgodnie z art. 17 k.c., z zastrzeżeniem przewidzianych wyjątków, do ważności czynności prawnej, przez którą osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych zaciąga zobowiązanie lub rozporządza swoim prawem, potrzebna jest zgoda jej przedstawiciela ustawowego. Zgoda przedstawiciela ustawowego małoletniego nie jest z kolei wymagana przy zawieraniu umów należących do umów powszechnie zawieranych w bieżących sprawach życia codziennego.

Zdolność do czynności prawnych jest kategorią obejmującą zdolność gospodarczą, tj. zdolność do bycia przedsiębiorcą⁴. Jak zostało podkreślone na wstępie, posiadanie pełnej zdolności do czynności prawnych nie jest niezbędne do prowadzenia działalności gospodarczej przez osobę fizyczną i nie jest warunkiem uzyskania statusu przedsiębiorcy w rozumieniu art. 43¹ k.c. Przepis uzależnia uzyskanie statusu przedsiębiorcy od posiadania przez osobę fizyczną zdolności prawnej, natomiast nie formułuje wymogu posiadania zdolności do czynności prawnych. Powyższe rozwiązanie stwarza zatem możliwość posiadania podmiotowości gospodarczej przez małoletniego pomiędzy 13. a 18. r.ż. Osoby poniżej dolnej granicy wieku nie będą posiadały podmiotowości gospodarczej, ponieważ nie mają one zgodnie z art. 12 k.c. zdolności do czynności prawnych.

2. PROWADZENIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ PRZEZ OSOBY MAŁOLETNI

Prowadzenie działalności gospodarczej przez osobę małoletnią podlega w aktualnym stanie prawnym daleko idącym obostrzeniom, wynikającym przede wszystkim z regulacji Kodeksu cywilnego dotyczących ograniczonej zdolności do czynności prawnych. Niezależnie od formy prowadzonej działalności gospodarczej punkt wyjścia dla omówienia ograniczeń stanowią regulacje kodeksowe. Zgodnie z art. 18 k.c.

² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 z późn. zm.).

³ J. Bodio, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1–729*, red. A. Jakubecki, LEX/el. 2019, art. 549.

⁴ A. Kidyba, *Prawo handlowe*, wyd. 24, Warszawa 2022, s. 93.

ważność umowy, która została zawarta przez osobę ograniczoną w zdolności do czynności prawnych bez wymaganej zgody przedstawiciela ustawowego, zależy od potwierdzenia umowy przez tego przedstawiciela. Zgoda może być wyrażona uprzednio przed zawarciem umowy, w chwili dokonania tej czynności prawnej albo następnie – po jej zawarciu⁵. Forma wyrażenia zgody musi odpowiadać wymogom wskazanym w art. 63 k.c.⁶ Zawarta w powyższy sposób umowa stanowi czynność prawną kulejącą (*negotium claudicans*), charakteryzującą się bezskutecznością zawieszoną⁷. Strona, która zawarła umowę z małoletnim, nie może powoływać się na brak zgody jej przedstawiciela ustawowego. Może jednak wyznaczyć temu przedstawicielowi odpowiedni termin do potwierdzenia tej umowy. W przypadku potwierdzenia umowa staje się ważna od chwili jej zawarcia (*ex tunc*), odmowa prowadzi zaś do nieważności umowy⁸. Z kolei w przypadku, w którym małoletni dokona samodzielnie jednostronnej czynności prawnej, do której ustawa wymaga zgody przedstawiciela ustawowego, czynność jest nieważna i nie może być konwalidowana.

Omawiane powyżej regulacje mają kluczowe znaczenie dla prowadzenia przez małoletniego działalności gospodarczej, istniejące w zasadzie od momentu jej podjęcia. W praktyce większość czynności związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej przez małoletniego wymaga zgody rodzica lub opiekuna prawnego oraz – w szczególnych przypadkach – sądu rodzinnego. Zaostrzony rygor dodatkowej zgody sądu dotyczy, zgodnie z art. 583 k.p.c., czynności przekraczającej zwykły zakres zarządu. Wówczas sami przedstawiciele ustawowi muszą wystąpić o zgodę do sądu o zezwolenie na jej dokonanie. Postanowienie sądu opiekuńczego w tym przedmiocie staje się skuteczne dopiero z chwilą uprawomocnienia się i nie może być zmienione ani uchylone, jeżeli na podstawie zezwolenia powstały skutki prawne względem osób trzecich. Czynnościami przekraczającymi zakres zwykłego zarządu małoletnich będą przykładowo: obciążenie hipoteką, umowa dzierżawy i przekazanie działek rolnych w bezpłatne użytkowanie⁹.

⁵ T. Sokołowski, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna*, wyd. II, red. A. Kidyba, Warszawa 2012, art. 18.

⁶ Zgodnie z treścią tego przepisu, jeżeli do dokonania czynności prawnej potrzebna jest zgoda osoby trzeciej, osoba ta może wyrazić zgodę także przed złożeniem oświadczenia przez osoby dokonywające czynności albo po jego złożeniu. Zgoda wyrażona po złożeniu oświadczenia ma moc wsteczną od jego daty. Jeżeli do ważności czynności prawnej jest wymagana forma szczególna, oświadczenie obejmujące zgodę osoby trzeciej powinno być złożone w tej samej formie.

⁷ Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2011, C.H. Beck, s. 348–349.

⁸ A. Kidyba, *op. cit.*, s. 94.

⁹ M. Kuchnio, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie nieprocesowe. Postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt. Postępowanie zabezpieczające. Komentarz aktualizowany*, red. O. M. Piaskowska, LEX/el. 2023, art. 583.

2.1. Prowadzenie przez małoletniego działalności nierejestrowej

Największym zainteresowaniem wśród niepełnoletnich cieszy się z pewnością prowadzenie działalności nierejestrowej. Ten rodzaj aktywności cechuje się przymiotami typowymi dla działalności gospodarczej, tj. zorganizowaniem, charakterem zarobkowym, prowadzeniem w sposób ciągły oraz we własnym imieniu. Ze względu na niski poziom przychodów nie jest jednak uznawany za działalność gospodarczą, przez co osoba prowadząca taką aktywność nie ma obowiązku wpisu w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (dalej: CEIDG). Działalność nierejestrowa może być prowadzona, jeżeli miesięczne przychody z działalności małoletniego nie przekroczą 75% kwoty minimalnego wynagrodzenia obowiązującego w danym roku¹⁰. Proporcja relacji przychodu do minimalnego wynagrodzenia została podwyższona z 50% do 75%, po wejściu w życie Ustawy z dnia 26 stycznia 2023 r. o zmianie ustaw w celu likwidowania zbędnych barier administracyjnych i prawnych¹¹ w dniu 12 maja 2023 r. Pozostałymi warunkami dla dopuszczalności prowadzenia działalności nierejestrowej jest niewykonywanie przez osobę fizyczną działalności gospodarczej w okresie ostatnich 60 miesięcy oraz niezyskiwanie przychodu z działalności wymagającej zezwolenia, koncesji, reglamentacji lub zdefiniowanej w przepisach jako działalność gospodarcza w rozumieniu ustawy – Prawo przedsiębiorców¹².

Małoletni nie może w ramach działalności nierejestrowej dokonywać we własnym imieniu czynności prawnych, które powodują powstanie, zmianę lub ustanie stosunku prawnego. Przede wszystkim nie może samodzielnie zawierać umów ze swoimi kontrahentami na dostawę towarów czy sprzedaż produktów¹³. Przykładami działalności nierejestrowej prowadzonej przez niepełnoletnich będzie udzielanie korepetycji, sprzedaż używanych przedmiotów na portalach internetowych lub odpłatna pomoc w pracach porządkowych. Do zaciągania zobowiązań i rozporządzania swoim prawem potrzebna będzie, zgodnie z zasadami ogólnymi, zgoda przedstawiciela ustawowego. Dochody uzyskane z tytułu działalności nierejestrowej pozostają w dyspozycji małoletniego bez zgody przedstawiciela ustawowego, chyba że sąd opiekuńczy z ważnych powodów postanowi inaczej. Działalność nierejestrowa osób niepełnoletnich może podlegać ograniczeniom lub być wyłączona, jeżeli przepisy określają, że osoba prowadząca konkretną działalność musi być pełnoletnia. Takie ograniczenie lub wyłączenie musi być uregulowane w ustawie dotyczącej tego typu działalności¹⁴. W przypadku przekroczenia limitu przychodu

¹⁰ Od 1 lipca 2023 r. minimalne wynagrodzenie miesięczne wynosi 3600 zł brutto, w związku z czym przychód z działalności nierejestrowej nie może przekroczyć kwoty 2700 zł.

¹¹ Dz.U. z 2023 poz. 803.

¹² Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 221 z późn. zm.).

¹³ <https://www.biznes.gov.pl/pl/portal/00115> (dostęp: 18.07.2023).

¹⁴ *Ibidem*.

w danym miesiącu z tego rodzaju działalności, działalność ta staje się działalnością gospodarczą, począwszy od dnia, w którym nastąpiło przekroczenie tego limitu. Na małoletnim – a w zasadzie na jego przedstawicielu ustawowym, o czym szerzej w kolejnym podrozdziale – spoczywa wówczas obowiązek złożenia wniosku o wpis do CEIDG w terminie 7 dni od dnia, w którym nastąpiło przekroczenie limitu.

2.2. Prowadzenie przez małoletniego jednoosobowej działalności gospodarczej

Prowadzenie przez małoletniego jednoosobowej działalności gospodarczej jest w Polsce dopuszczalne, jednak wiąże się z problemami praktycznymi, opisanymi na początku rozdziału i związanymi z ograniczoną zdolnością do czynności prawnych. Jak wskazuje A. Kidyba, już zgłoszenie do CEIDG zamiaru prowadzenia działalności gospodarczej, pomimo że nie jest to czynność prawna, ale czynność faktyczna o skutkach organizacyjnych, wymaga stosowania *per analogiam* art. 18 k.c., ponieważ wpis powoduje kolejne zobowiązania, w szczególności o charakterze administracyjnoprawnym¹⁵. Wpis złożony przez rodzica bądź opiekuna prawnego jest następnie weryfikowany przez CEIDG, co w praktyce przekłada się na dłuższy czas rozpatrywania wniosku. Dodatkowej weryfikacji nie podlega wniosek o wpis, na który wyraził zgodę sąd¹⁶. Przedstawiciel ustawy małoletniego ma ponadto obowiązek dokonywania czynności związanych z kwestiami podatkowymi, np. w przypadku zgłoszenia rejestracyjnego VAT-R, podpisywania i wysyłania deklaracji VAT i JPK_VAT. Zgodnie bowiem z art. 135 Ordynacji podatkowej¹⁷, zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych w sprawach podatkowych ocenia się według przepisów prawa cywilnego, jeżeli przepisy prawa podatkowego nie stanowią inaczej.

Jedną z najbardziej istotnych kwestii przy prowadzeniu działalności gospodarczej jest reprezentacja. W przypadku małoletniego, zgodnie z art. 98 §1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego¹⁸ (dalej: k.r.o.), każdy z rodziców posiadających władzę rodzicielską może samodzielnie działać jako przedstawiciel ustawy dziecka. Zasada samodzielnej reprezentacji nie ma jednak zastosowania w przypadku istotnych spraw dziecka, jeżeli jedno z rodziców zgłosiło sprzeciw. Zgodnie z art. 97 §2 k.r.o., o istotnych sprawach dziecka rodzice rozstrzygają wspólnie, a w braku porozumienia rozstrzyga sąd opiekuńczy. Jeżeli żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, reprezentuje je kurator

¹⁵ A. Kidyba, *op. cit.*, s. 94.

¹⁶ <https://www.biznes.gov.pl/pl/portal/00170> (dostęp: 18.07.2023).

¹⁷ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2651 z późn. zm.).

¹⁸ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1359 z późn. zm.).

ustanowiony przez sąd opiekuńczy. W teorii aktualna treść przepisów nie zakazuje prowadzenia działalności gospodarczej przez osobę niepełnoletnią. Wątpliwości należy poddać zatem stanowisko P. Borucha, który wskazuje, że wyłącznie osoba pełnoletnia może prowadzić jednoosobową działalność gospodarczą¹⁹. Co prawda, część doktryny opowiada się za postulatem prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, jednak planowane zmiany legislacyjne zmierzają w przeciwnym kierunku, o czym szerzej w części poświęconej wnioskowi *de lege ferenda*.

2.3. Małoletni w spółce cywilnej

Spółkę cywilną stanowi umowa zawarta między współnikami w celu osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego, który polega co do zasady na osiąganiu korzyści majątkowej i jest pojęciem szerszym niż prowadzenie działalności gospodarczej²⁰. Obecnie jest dopuszczalne, aby osoba niepełnoletnia była współnikiem spółki cywilnej. Jak wskazuje Naczelny Sąd Administracyjny, zawarcie w imieniu małoletniego dziecka umowy spółki cywilnej jest czynnością prawną przekraczającą zakres zwykłego zarządu w rozumieniu art. 101 § 3 k.r.o. i wymaga zezwolenia sądu opiekuńczego²¹.

2.4. Małoletni w spółkach osobowych

Do spółek osobowych zalicza się spółki jawne, partnerskie, komandytowe i komandytowo-akcyjne. Osoby, które ukończyły 13. r.ż., a nie są jeszcze pełnoletnie, mogą wstępować do spółek osobowych w charakterze współnika lub nabywać ich akcje²² (w ramach uczestnictwa w spółce komandytowo-akcyjnej). W przypadku chęci zaciągnięcia przez małoletniego zobowiązania w spółce jawnej i partnerskiej wymagana jest, zgodnie z art. 101 § 3 k.r.o., zgoda rodzica lub opiekuna prawnego oraz zezwolenie sądu opiekuńczego. W przypadku posiadania przez małoletniego w spółce komandytowo-akcyjnej statusu akcjonariusza nie ma on prawa reprezentowania spółki, zgodnie z zasadami ogólnymi²³. Niepełnoletni akcjonariusz dysponuje akcjami, uprawniającymi do udziału w głosowaniu na walnym zgromadzeniu oraz udziału w zysku. Z uwagi na fakt, że podejmowanie uchwał przez głosowanie na walnym zgromadzeniu wiąże się z procesem zarządzania lub ma charakter oświadczeń woli²⁴, należy przyjąć, że małoletni nie może głosować samodzielnie. Głos w ramach jego akcji może zostać zrealizowany przez rodzica lub opiekuna prawnego lub w przypadku głosowań w przedmiocie uchwały przekraczającej zakres zwykłego

¹⁹ <https://mctgroup.eu/blog/czy-maloletni-moze-byc-przedsiębiorca/> (dostęp: 18.07.2023).

²⁰ F. Czuchwicki, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX/el. 2023, art. 860.

²¹ Wyrok NSA z dnia 8 kwietnia 1997 r., II SA/Po 1438/96.

²² <https://www.biznes.gov.pl/pl/portal/00170> (dostęp: 19.07.2023).

²³ A. Kidyba, *op. cit.*, s. 251.

²⁴ *Idem, op. cit.*, s. 84.

zarządu²⁵, dodatkowo za zgodą sądu opiekuńczego. Z kolei w przypadku wypłaty zysku należy zastosować *per analogiam* art. 21 k.c., zgodnie z którym małoletni może bez zgody przedstawiciela ustawowego rozporządzać przychodem, chyba że sąd postanowi inaczej. Sprzedaż akcji należy uznać za czynność przekraczającą zakres zwykłego zarządu, zatem dokonywana przed niepełnoletniego akcjonariusza wymaga zgody rodzica lub opiekuna prawnego oraz zezwolenia sądu.

2.5. Małoletni w spółkach kapitałowych

Do spółek kapitałowych zalicza się spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, akcyjne i proste akcyjne. Osoba, która ukończyła 13. r.ż., a nie jest jeszcze pełnoletnia, może obejmować lub nabywać udziały lub akcje w spółkach kapitałowych za zgodą przedstawiciela ustawowego oraz po uzyskaniu zgody sądu²⁶. Małoletni nie będzie miał możliwości pełnienia funkcji uzależnionych od pełnoletniości, takich jak członkostwo w zarządzie, radzie nadzorczej, komisji rewizyjnej oraz bycie likwidatorem i prokurentem.

Posiadanie przez małoletniego udziałów w spółce z o.o. może mieć kilka źródeł. Nabycie udziału może powstać w drodze dziedziczenia po zmarłym udziałowcu, w ramach zawarcia umowy darowizny lub przez zawiązanie spółki przez samego małoletniego, po zgodzie rodzica oraz zezwoleniu sądu opiekuńczego. Ostatnia z możliwości rodzi dodatkowe problemy natury organizacyjnej, w przypadku zawiązania spółki wraz z rodzicem lub rodzicami. Dla utworzenia spółki w takiej formule niezbędna będzie – poza zezwoleniem sądu – zgoda kuratora i jego czynny udział jako przedstawiciela małoletniego w postępowaniu sądowym w sprawie o zezwolenie sądu na zawiązanie spółki (żaden z rodziców nie może reprezentować dziecka przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo że dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania²⁷).

Posiadanie przez małoletniego udziałów w spółce z o.o. wiąże się z ryzykiem paraliżu decyzyjnego spółki, spowodowanego koniecznością działania w imieniu małoletniego wspólnika przez przedstawiciela ustawowego oraz pozyskiwania zgód sądu opiekuńczego na czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu. W praktyce, w celu uniknięcia destabilizacji, wspólnicy wprowadzają do umowy spółki postanowienia przewidujące ograniczenia dotyczące dziedziczenia udziałów lub automatyczne umorzenie udziałów zmarłego wspólnika²⁸.

²⁵ Przykładowo będzie to uchwała dot. rozwiązania spółki komandytowo-akcyjnej.

²⁶ <https://www.biznes.gov.pl/pl/porta/00170> (dostęp: 19.07.2023).

²⁷ <https://kancelaria-efekty.pl/2022/02/07/czy-niepelnoletni-moze-posiadc-udzialy-w-spolce-z-o-o/> (dostęp: 19.07.2023).

²⁸ *Ibidem*.

Krótkiego komentarza będzie wymagać zasygnalizowana wcześniej problematyka głosowania udziałami lub akcjami przez małoletniego. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 lutego 2019 r. stwierdził, że udział rodzica w charakterze przedstawiciela ustawowego dziecka w podejmowaniu uchwały przez zgromadzenie wspólników nie mieści się, niezależnie od treści uchwały, w kategorii czynności zarządu, które ma na względzie art. 101 § 3 k.r.o., i tym samym nie podlega kwalifikacji jako czynność przekraczająca lub nieprzekraczająca zwykły zarząd w rozumieniu tego przepisu²⁹. Jak słusznie wskazuje K. Wosiak w głosie krytycznej do powyższego wyroku, wykonywanie prawa głosu z udziałów (akcji) zazwyczaj mieści się w granicach zwykłego zarządu. Poza te granice będą wykraczać przede wszystkim takie uchwały, które ingerują w ustrój spółki i potencjalnie mogą wpływać na sytuację majątkową dziecka³⁰. Autor podziela ten pogląd, wskazując w poprzednim rozdziale na możliwości związane z głosowaniem w spółce komandytowo-akcyjnej. Podział ten będzie miał zastosowanie również przy głosowaniu nad uchwałami podczas zgromadzenia wspólników spółki z o.o., walnego zgromadzenia akcjonariuszy w spółce akcyjnej oraz prostej spółce akcyjnej. Szczególną rolę przy kwalifikacji czynności odgrywa przedstawiciel ustawowy małoletniego, który musi ocenić ją w sposób prawidłowy lub w przypadku wątpliwości – pozostawić decyzję sądowi opiekuńczemu.

3. WNIOSKI *DE LEGE FERENDA*

Na przestrzeni ostatnich lat można zaobserwować rosnące zainteresowanie prowadzeniem działalności gospodarczej wśród małoletnich. W 2021 r. złożono 13 wniosków o zarejestrowanie działalności gospodarczej przez osoby poniżej 18. r.ż. W 2022 r. były to 62 takie przypadki. Do 5 maja 2023 r. takich wniosków złożono już 48³¹. W odpowiedzi na powyższy trend oraz niejednoznaczne przepisy związane z omawianym zagadnieniem Ministerstwo Rozwoju i Technologii opracowało projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ulepszenia środowiska prawnego i instytucjonalnego dla przedsiębiorców³², w celu m.in. liberalizacji przepisów regulujących prowadzenie działalności gospodarczej przez małoletnich.

²⁹ Wyrok SN z dnia 14 lutego 2019 r., IV CSK 100/18.

³⁰ K. Wosiak, *Zastosowanie art. 98 § 2 oraz art. 101 § 3 k.r.o. do wykonywania prawa głosu z udziałów (akcji) – glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 14.02.2019 r., IV CSK 100/18*, „Glosa” 2023, nr 2, s. 44–52.

³¹ <https://strefabiznesu.pl/niepelnoletni-i-wlasna-firma-to-mozliwe-wlasne-biznesy-prowadza-youtuberzy-influencerzy-oraz-tworcy-internetowi-teraz-ma-byc-ar/c3-17528279> (dostęp: 20.07.2023).

³² <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/agent.xsp?symbol=RPL&Id=RM-0610-80-23> (dostęp: 20.07.2023).

Jedną z kluczowych zmian zawartych w projekcie jest umożliwienie prowadzenia działalności gospodarczej osobom fizycznym posiadającym ograniczoną zdolność do czynności prawnych bez zgody przedstawiciela ustawowego, natomiast po uzyskaniu zezwolenia sądu opiekuńczego. W uzasadnieniu do projektu wskazuje się, że „regulacja odnosi się do małoletnich, którzy chcą rozpocząć działalność gospodarczą, nabyli przedsiębiorstwo w wyniku dziedziczenia (zapisu windykacyjnego) albo stali się współnikami spółki cywilnej jako spadkobiercy wchodzący do spółki w miejsce zmarłego współnika [...]. Co do zasady osoby te powinny mieć możliwość wykonywania działalności gospodarczej, w ramach której ich interesy ani interesy innych osób nie doznają uszczerbku z powodu braku albo ograniczonej zdolności do czynności prawnych”³³. Według treści proponowanych przepisów małoletni ma mieć możliwość samodzielnego złożenia wniosku o wpis do CEIDG. Minister rozwoju i technologii Waldemar Buda zwrócił uwagę, że takie rozwiązanie zapobiegnie ewentualnym nadużyciom ze strony rodziców, którzy aktualnie mogą zarejestrować przedsiębiorstwo prowadzone *de facto* przez nich w celu optymalizacji podatkowej³⁴. Ponadto autorzy projektu argumentują konieczność liberalizacji przepisów dot. prowadzenia przez małoletniego działalności gospodarczej zaburzeniem płynności oraz przejrzystości przedsiębiorstwa, w szczególności gdy przedmiot działalności dotyczy osobistych aktywności małoletnich, np. działalności sportowej i artystycznej. Zakres prowadzenia działalności na podstawie kodów PKD określi sąd rozpatrujący wniosek. Ponadto przy rozpatrywaniu wniosku sąd będzie oceniał przesłanki, takie jak stopień dojrzałości osoby małoletniej, stan jej zdrowia i poziom rozwoju umysłowego. Projektodawca proponuje również, aby uwzględniano zdanie i rozsądne życzenia dziecka. Oznacza to, że w trakcie postępowania trzeba będzie wysłuchać małoletniego.

Proponowane zmiany należy ocenić jednoznacznie pozytywnie. Treść aktualnych przepisów skutecznie ogranicza swobodę dokonywania czynności w ramach prowadzonego przez małoletniego przedsiębiorstwa, hamując rozwój zawodowy osób zainteresowanych rozpoczęciem biznesu przed 18. r.ż. Warto porównać, że przepisy Konstytucji RP³⁵ oraz Kodeksu pracy³⁶ dopuszczają pod pewnymi warunkami zatrudnienie osób niepełnoletnich. Osoby poniżej 15. r.ż. mogą być zgodnie z art. 304⁵ k.p. zatrudniane w zakresie działalności kulturalnej, artystycznej, sportowej i reklamowej, jednak w tym przypadku wymagana jest zgoda rodzica lub opiekuna prawnego

³³ <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12371407/12964165/12964166/dokument616014.pdf> (dostęp: 20.07.2023).

³⁴ <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1569713%2Cdzialalnosc-gospodarcza-dla-maloletnich-nowe-regulacje-maja-umozliwic> (dostęp: 20.07.2023).

³⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 z późn. zm.).

³⁶ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1510 z późn. zm.).

oraz zezwolenia właściwego inspektora pracy. Młodociani – czyli w rozumieniu przepisów Kodeksu pracy osoby pomiędzy 15. a 18. r.ż. – mogą być zatrudniani na podstawie umowy o pracę (w celu zarobkowym) przy wykonywaniu lekkich prac³⁷. W przypadku działalności, w których dozwolone jest zatrudnianie osób poniżej 15. r.ż., można założyć, że osoby pomiędzy 15. a 18. r.ż. posiadają dostateczne rozeznanie, które pozwala im na samodzielne decydowanie o kierunkach rozwoju swojej przedsiębiorczości. W związku z powyższym wywodem przepisy przewidujące liberalizację prowadzenia działalności gospodarczej przez małoletnich mają swoje pełne uzasadnienie, zwłaszcza że swoistym bezpiecznikiem przed pełną swobodą działalności w przypadku małoletnich stanowić będzie wstępna, rozszerzona kontrola sądu opiekuńczego. Ponadto projekt nowelizacji zakłada dodanie po art. 21 k.c., art. 21¹ oraz 21², zgodnie z którym w przypadku gdy działalność gospodarcza lub zawodowa sprzeciwi się dobru małoletniego przedsiębiorcy, sąd opiekuńczy będzie mógł zakazać tej działalności albo ją ograniczyć.

PODSUMOWANIE

Pomimo dopuszczalności prowadzenia działalności gospodarczej przez małoletniego w praktyce większość działań związanych z funkcjonowaniem jego przedsiębiorstwa jest dokonywana przez przedstawicieli ustawowych, tj. rodziców lub opiekunów prawnych. Jak wskazuje P. Daszczyk, podstawową rolą przedstawicielstwa ustawowego jest umożliwienie udziału w obrocie prawnym niepełnoletnim, którzy ze względu na ograniczoną zdolność do czynności prawnych nie mogą samodzielnie dokonywać czynności prawnych³⁸. Treść art. 18 k.c. umożliwia rodzicowi lub opiekunowi prawnemu małoletniego wyrażanie zgody na zawieranie umów przez niego, dokonywanie czynności prawnych w jego imieniu oraz zawieranie umów we własnym imieniu, działając na interes podopiecznego. Możliwości, które daje dyspozycja powyższego przepisu, mogą nieść za sobą zagrożenie braku poszanowania i usankcjonowania przez rodzica lub opiekuna prawnego trafnej decyzji wyrażonej w oświadczeniu woli podopiecznego³⁹.

Niezwykle problematyczną kwestią jest również konieczność każdorazowego ustalenia przez przedstawiciela ustawowego, czy w danym przypadku konkretna czynność wykracza poza zakres zwykłego zarządu i w konsekwencji wymaga zgody sądu. W przypadku błędnego założenia, iż czynność wykraczająca poza zakres zarządu nią nie jest, na podstawie art. 58 k.c. zachodzi bezwzględna nieważność czynności prawnej. Odwrotne postępowanie, polegające na zwracaniu się do sądu

³⁷ T. Liszcz, *Prawo pracy*, wyd. 14, Warszawa 2020, s. 562.

³⁸ P. Daszczyk, *Kurator jako przedstawiciel ustawy osoby prawnej*, Warszawa 2021, s. 54.

³⁹ T. Sokołowski, *op. cit.*, art. 18.

z wnioskiem o zgodę przy okazji dokonywania każdej czynności, powoduje istotne spowolnienie w funkcjonowaniu przedsiębiorstwa.

Szansą na zrównanie na szali zapewnienia względnej swobody w prowadzeniu przedsiębiorstwa przez małoletniego a zgodnością z przepisami dot. władzy rodzicielskiej i sprawowania nad majątkiem dziecka nadzoru przez rodziców bądź opiekunów prawnych stanowi projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu ulepszenia środowiska prawnego i instytucjonalnego dla przedsiębiorców. Potencjalnie wprowadzone zmiany mają mieć na celu znaczne ułatwienie prowadzenia działalności gospodarczej przez małoletniego.

W artykule w kompleksowy sposób omówiono kwestie związane z ograniczeniami związanymi z prowadzeniem przez małoletniego działalności gospodarczej. Przedstawiona analiza obejmuje najważniejsze aspekty będące przedmiotem powyższego zagadnienia. Szczególnej uwadze poświęcono przepisy art. 10–18, 21, 43¹, 63 k.c., 583 k.p.c. oraz 97–98 i 101 §3 k.r.o. W ramach tekstu pochyłono się ponadto nad wybranymi problemami związanymi z prowadzeniem przez małoletniego działalności gospodarczej, poczynając od jednoosobowej działalności gospodarczej, uczestnictwa w spółce cywilnej, uczestnictwem małoletniego jako wspólnika spółek osobowych, kończąc na statusie małoletniego akcjonariusza w spółce komandytowo-akcyjnej oraz spółkach kapitałowych. Szczegółowej analizie poddano również projekt ustawy łagodzący aktualne obostrzenia związane z zakładaniem oraz prowadzeniem przedsiębiorstwa przez osoby małoletnie.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Bodio J., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1–729*, red. A. Jakubecki, LEX/el. 2019.
- Czuchwicz F., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX/el. 2023.
- Daszczyk P., *Kurator jako przedstawiciel ustawowy osoby prawnej*, Warszawa 2021.
- Kidyba A., *Prawo handlowe*, wyd. 24, Warszawa 2022.
- Kuchnio M., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie nieprocesowe. Postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt. Postępowanie zabezpieczające. Komentarz aktualizowany*, red. O.M. Piaskowska, LEX/el. 2023.
- Liszczyk T., *Prawo pracy*, wyd. 14, Warszawa 2020.
- Radwański Z., Olejniczak A., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2011.
- Sokołowski T., [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna*, wyd. II, red. A. Kidyba, Warszawa 2012.
- Wosiak K., *Zastosowanie art. 98 § 2 oraz art. 101 § 3 k.r.o. do wykonywania prawa głosu z udziałów (akcji) – glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 14.02.2019 r., IV CSK 100/18*, „Glosa” 2023, nr 2.

Akty prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1360 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1359 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1510 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 26 stycznia 2023 r. o zmianie ustaw w celu likwidowania zbędnych barier administracyjnych i prawnych (Dz.U. z 2023 poz. 803).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 2651 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 221 z późn. zm.).

Orzecznictwo

- Wyrok NSA z dnia 8 kwietnia 1997 r., II SA/Po 1438/96.
- Wyrok SN z dnia 14 lutego 2019 r., IV CSK 100/18.

Źródła internetowe

- <https://www.biznes.gov.pl/pl/portal/00115>
- <https://www.biznes.gov.pl/pl/portal/00170>
- <https://mctgroup.eu/blog/czy-maloletni-moze-byc-przedsiobiorca/>
- <https://kancelaria-effekty.pl/2022/02/07/czy-niepelnoletni-moze-posiadac-udzialy-w-spolce-z-o-o/>
- <https://strefabiznesu.pl/niepelnoletni-i-wlasna-firma-to-mozliwe-wlasne-biznesy-prowadza-youtuberzy-influencerzy-oraz-tworcy-internetowi-teraz-ma-byc-ar/c3-17528279>
- <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/agent.xsp?symbol=RPL&Id=RM-0610-80-23>
- <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12371407/12964165/12964166/dokument616014.pdf>
- <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1569713%2Cdzialalnosc-gospodarcza-dla-maloletnich-nowe-regulacje-maja-umozliwic>

ABSTRAKT

Artykuł stanowi kompleksową analizę przepisów ograniczających możliwość prowadzenia działalności gospodarczej przez małoletniego, przewidzianych w przepisach Kodeksu cywilnego, Kodeksu postępowania cywilnego oraz Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Autor omawia aktualny stan prawny, wskazuje na szczególnie problematyczne kwestie związane m.in. z działalnością nierejestrową i ze statusem małoletniego udziałowca lub akcjonariusza w spółkach kapitałowych oraz opisuje kierunek zmian legislacyjnych, które zliberalizują ograniczenia w działalności młodego przedsiębiorcy.

Słowa kluczowe: małoletni, przedstawiciel ustawowy, zdolność do czynności prawnych, działalność gospodarcza, przedsiębiorstwo